

ЦРНОГОРАЦ.

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 20.

На Цетињу, у Суботу 5. Јунија. 1871.

ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут пеђељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шилу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

РЕВОЛУЦИЈА ЗА РЕВОЛУЦИОМ.

Наше земље и земље браће наше, то је мјесто где се наша ријеч мора постојано чути. Стање нашега народа, његов одношај према једнокрвној браћи, заједнички рад и будућа судбина наша, то је предмет, о којем нам ваља непрестано говорити. С тога и неможемо једнаку пажњу поклањати страним догађајима. С тога смо и о францускијем догађајима доносили чланке само онда, када су се налазили у мијени својој, као: мир послје рата, револуција послје мира и најзад угушење револуције.

Но оно што се данас збива у Паризу, повукло је на се толику пажњу свију, па и оних који се најмање баве свијетскијем догађајима, да о посљедној мијени тих догађаја морамо и по други пут узети ријеч, а у толико прије, што има сада повише појава, који Француску носе у све већу опасност.

Људи, који презају од сваке промјене и којијема је најмилије стање у којем су се затекли, анатемису сваки покрет, па био он упућен и доброј пјељи, а колико више још онда, када се тај покрет нежељенијем околностима изметне у страховит потрес, пропраћен дјелима преко мјере раздражене природе љутске. То смо виђели и у посљедњем грађанском рату француском, и одмах у почетку, а особито сада, послје толикијех ужаса парижкијех.

А када би их упитали: ко је крив што се образовани Париз подиљачио? — они би вам одговорили: људи, који хоће слободу без послушности, слободу без реда, људи, који нијесу никад задовољни стањем ствари, који су против сваке владе, људи, који свуда у датом тренутку ради својих интереса жртвују народни живот, народну срећу па и народну слободу и част, људи, којијема је њихова себичност светиња и којијема мимо тога није ништа свето ни на небу ни на земљи, напосљетку рећи ће вам

криви су људи, који су као Рошфор, Клизерет Пијат и др., јер држе да се с тијем именима означаи све, што је најстрашније, најодвратније.

У свакоме човјеку, који хоће да говори како мисли и осјећа, који због тога што му није себичност светиња, не удешава своје мисли и ријечи како је коме у вољи, него се исповједа, како права слобода захтјева, у томе се човјеку мора пробудити сажалење, па и гнушање према тијем створењима. Кад би то било увјерење њихово, онда би их човјек могао само сажалевати, али када се зна, да је то подлост њихова, онда не може, да их се не гнушава.

Ми смо читали многе листове, из близа и из далека који кажу за француски грађански рат, да се ту подигла једна разбојничка чета против слободе са редом, слободе са послушности. Тешко је и једноме јавном органу приписати глупост, али је се пада у тако очевидни хотимични гријех, ту се не може замислити непоштење надалеко. Таква загопетка не може се иначе протумачити, него да су такви листови органи самовољаца, који се боје свијетлости слободе, те пријатеље напретка и борце слобода денуцирају народу, као људе који из једине себичности хоће да жртвују срамној пропасти и живот и слободу и част народну. С тога они кличу говорећи о комуницима: ето какви су „слободњаци“ и „радикалци“! и показују прстом на понашене палате париске и крваве лешине по улицама парижкијем, као да слободњаци свију народа неће баш ништа друго, него да пале градове и кољу своје суграђане и као да је и париска комуна баш то и ништа друго поставила себи за задатак. Тако чине обично слуге оних деспота, који мимо своје самовоље не трпе ништа и никог више, који хоће да је њихова воља једини извор сваке среће народне. Искрени пријатељ слободе не може равнодушно говорити о таквијем људима и маневрама. С тога је боље и не говорити о њима,

него разгледати сам ток догађаја. Они ће најпослије и изнејети истину на вијело.

Ми смо већ једном приликом у овој ствари казали, да је или претјерана глупост или подлост властољубиваца бацати на усташе сву одговорност која је снашла Францеску. Казали смо, да се не може ни помислити, да може један народ имати толике хиљаде синова својих, који би предузели ни мање ни више него да упропасте народ, да ископају отачину своју. Па и када би могла постојати та немогућност, онда је са свијем јасно, да тај народ није више за живот, да мора пропасти.

Но Францеској се још не одриче живот. Узрок дакле овога жалосног стања њеног мора се тражити на другом мјесту. Ми га налазимо, то са свијем слободно исповједамо, у млтавој влади Тјеровој, коју подржава версаљска скупштина. У њој, велимо, и то доста, а још више у двадесетогодишњем нашовању Наполеоновом.

Ако хоћемо истини да служимо, онда морамо то признати, а ко хоће робујући својој себичности, да годи онијема, који су у власти, и којијема је мало стало до слободе, а много више и једино до тога, да сватко проживи свој вијек у непроменљивоме стању, тијема је просто грозне догађаје париске подметати свијема „слободњацима“ и „радикалцима“ и викати, да је париска комуна скинула свијема маску, и увјеравати народ, да су слободњаци непријатељи његови.

Треба разликовати посљедице од узрока. Нема тога, који неће признати, да је доиста ужасно све оно; што се збило у Паризу. Али ко је довео до тога синове једнога народа, да раздиру још већма незрасле ране његове задане најнесретнијим ратом? Ко је прави узрок томе? Гдје је извор оних зала? Ко је бацно сјеме онаквога разврата? Ко је подметнуо ватру у кућу народну?

Ми смо рекли наше увјерење. Нико други

ПОДЛИСТАК.

ШЕЋЊА ПО ПАРИЗУ. *)

I.

Теж 13. Маја могао сам проћи кроз опустошени Париз. Вој још није престао. Желио сам да се како догурам до „Hotel de ville,“ па с тога пређем монтмартрски булевард и уђем у улицу, где је берза. На булевару стајаше народна гарда и задржаваше свијет, а није га много ни било. Са стране летеше непрестано бомбе са немилостом циком. Подомљена дрва, полупави прозори на многијем кућама и други квар који почише, бјеше јасан доказ, да су писко и опасно летиле. Од булеварда до берзе бјеше све сам војник. Кадарма је разваљена. Између камења на пјеску и њешто мало сламе леже уморни војници. Велика берсанска зграда на високијем стубовима, изгледаше врло чудно. С лица се вије тробојна заставица. Прошле ноћи стајаше још на истом мјесту црвена заставица. Тако исто на статујама пред различнијем улазима стојаху тробојнице мјесто црвене заставе комунине. Али под стубовима, на скалама и свуда у наоколо бјеху још црвене заставе. Ту се одмараху војници послје боја монтмартрског.

Пред јаким гвозденим зградом и иза ње, околу цијеле зграде стоје коњи кавалерије и артиљерије, а мртви уморени војници до ногу њиховијех. Пред свијема стајаху освојени топови устанитички и нове американске митреље. Свијет још није могао онуда пролазити. Морало се враћати на Монтмарт и одатле даље у варош. Три барикаде валахало је прећи, па да се дође до прве св. Евстаха. У улицама с десна и с лијева Монтмартра види се више барикада, од којих су неке само гомила камења и на њима се вије тробојница. На познатоме ћопку „Ру Роасант,“ где је већина парижкијех штампарија, и где су прије продаваоци новина у гомилама стојали, чекајући да листови буду готови, не бјеше сада никог. Људи нема, машине не раде.

Топови и пушкарање имаху сада ријеч. Кроз једну уску улицу морао сам ићи да дођем до „Отел де вил.“ Туда је баш војска пролазила. Становници да би показали да нијесу присталице комуне истакли су на својијем кућама тробојнице. А до јуче било их је из исте улице доста под заставом комуне! Такав је свијет.

На једној гомили камења, која као да је била барикада спаваше један старац. Тако бар изгледаше. Подаље стојаху војници. Један господин са бијелом пантљиком и црвенијем крском приближи му се и подигне му шешир с лица, па онда га опет покрије и окренув се војницима махаше главом, као да је хтио рећи: овај је свршио!

Старац не изгледаше ни богато ни са свијем сиромашки. Барикадија за цијело није био. Лице му бјеше са свијем благом и ни мало не повређено од зрна, које га је погодио у слијепу око. У оне метеже ко се освртао на невоља тога. Можда је био један од небројенијех непознатијех у великој вароши....

Поћох даље и сретох доста војника, који пратише двојицу. Један је био ром, иначе пристојно одјевиен. У лицу при, а при бркови чисто уређени. Блјед је и опст местимиче црвен, као што бива код нервних људи у часовима велике узбуђености. Држао сам, да је или слагач или тако што. Војнике, који пратише њега и онога другога — снажнога и бјеснога близаша, окружаваху жене и људи и искаху обојици смрт. Особито жене викаху: „Убите их! Убите их!“ Њихов гњев бјеше управљен особито против онога малог, који је мрко гледао на светину. Питао сам, шта је скривео и рекоше ми, да је градно барикаде, да припада комуни, да је дражи светину, па је право да га убију. Но војници не имаху палог, да задовоље раздражену светину. Један човјек што до мене стајаше, рече: „Данас хоће да га убију, а јуче су му помагали подизати барикаде!“ Такав ти је свијет. Тај исти мали, роми, био је до јуче омиљени народни човјек.

Примадох се већ и к „Hotel de Ville.“ Угасан приказ. Четири највеће куће стоје у пламену. Један поглед на доста да се човјек увјери, да је овђе све изгубљено „Hotel de Ville“ у

*) За вријеме буне у Паризу нијесмо могли о свијема догађајима потанко јављати с тога ћемо сада овђе саопштити најновији опште савије Париза. У.

него версаљска господа и њихова блудна мајка, двадесетогодишња влада Наполеонова.

Свијетска скитница Наполеон III. — и дај Боже — пошљедњи, дао је у првој години своје нове владе францускоме народу пуну чашу отрова да испија и постепено да га мори. Својом унутрашњом управом и својим спољашњим радом, он је довео Француску до данашње несреће њезине. Читалцима напишем било би можда досадно, да им још и за то наводимо свакоме познате доказе.

Његова у злу дошљедна влада навукла је Француску на врат рат. „Слободњаци“ и „радикали“ били су противни томе рату. Што су доцније и сами очајнички учествовали у томе рату, то им је палагала љубав к отаџбини, и дужност, да је спасу из несреће, у коју су је увели њихов тирани и скутопоше његове.

Он је срамно и издајнички оставио пријесто и Француску као год што се срамно и издајнички и попео пањ. За собом шта је оставио? Земљу у највећој несрећи, народ у највећој забупи, партаје у највећој противности. То се све видело, а и данас се види, по скупштини версаљској.

Је ли тога икад било; воља народна обара срамни пријесто, одбацује неспособну монархију, проглашава омиљену му републику, и нова република сазива скупштину, и у тој скупштини испунише се све саме заповане монархисте понешене за појединијем династијама!

Такво педоношче могла је родити покварена двадесетогодишња влада Наполеонова!

Из овога је ли се могло очекивати добро какво? Народ види да је преварен, види да му је слобода у опасности, види да грађани за пријестол, а највише Наполеон опет раде преко својих заступника и у скупштини и у земљи, да га опет узјаши. Променљиви Тијер, непостојани монархиста и републиканец којем је онаква шарена скупштина предала власт у руке, не улијеваше му вјере, да ће одржати републику, да ће му повратити слободу. Париз, који је увијек претстављао Француску потражио је јемства. Тјерова влада и скупштина нехтеде се преселити у Париз, и нехтеде му дати она права, која слобода даје свакоме на уживање. Шта је престајало дакле грађанима, којијема свијест освјетљава пут к слободи и који знају, да „без слободе нема живота“ и када видеше да се „слобода не поклања, него се отимље“? Да устану да је отму.

Подајмо свакоме своје, па онда судимо. Када узмемо у обзир све то што рекосмо, па узмемо још и то у рачун, да Наполеон свијема средствима ради, да обнови своју династију, а

пламену. Крва нема више. Из првога спрата избија пламен. Црвени пламен и црн дим све обузео.

Пред „Hotel de Ville“ стајаше једна од најјачијех барикада, коју је 12 Маја ујутру војска узела. Била је од камена и врло јака. Две митреље и два пољска тона бранише је. И војска је неби могла узети, да није усташе пожар са обе стране нагонио, да је напуста. Ту ухвати пламен и мноштво другијех кућа, те ни војска није смјела у уске сјеверне и источне улице продирати.

На обали Сене поред високе палате пролазише версаљски батаљони ђутеки. На мјестима где је пожар бјесно дизаше се ужасна вика. Когод је пролазио био је заустављен да гаси. Тако на сваком мјесту. Из улица где је пожар, пратише војници непрестано паликуће. Разуме се да је ту било много више са свијем невинијех људи.

Угледах на један пут, гдје једно дванајест војника прате једнога младог човјека. Није ни мало изгледао на паликућу. Учини ми се јако познат. Сећах се да сам такво исто енергично лице гледао међу вишијем официрима усташкијем. Но нијесам се могао заклети, да је баш он тај. Њега је при пожару управитељ ширкова предао војницима, јер је имао при себи неке запаљиве материје, којом је хтео запалити оближње куће. Усташе говоре да им је ваљало запалити сву средину Париза и сав Монтмартре, како би за

у самој скупштини да се говори о Бурбонима и потреби монархије, под којима је народ толико страдао, је ли онда чудо, и није ли са свијем обично, што је дошло до сукоба?

Што је у тој грађарској домљави дошло тако рећи до дивљачкијех појава, неможе се ни за то чинити једино комуна одговорном. Којом се мјером мјери с том се и враћа. Нико не може одрицати, да су постојали версаљске владе били такви, који су били једино кадри изазвати очајнички отпор, отпор такав у којем се заборавља на живот и не мисли више на ништа. Свака зна дјела или недјела париске комуне. Но зар није су тако исто знала дјела или недјела версаљске владе. Колико је она невинијех потукла, с колико је преступника поступала као с најужаснијем злочинцима? И неспремачу ли њезини органи напосљедку, да се оне хиљаде лешина, што лежаху по парискијем улицама, скупе на гомилу и спаде, „да им неостане ни трага на земљи.“ Па што је још ужасније незахтеваху ли, да то дивљаштво изврше они усташе, које је влада поапсила? И нечитасмо ли у странијем новинама, да су полуживни рањеници бацани у рупе, у којима стотине паљаху гроб свој. Дотле је тјерова ревност и осветољубивост версаљске владе у повраћању „слободе с редом.“

Држимо кад се овако правично узме стање ствари, да се онда неможе једино комуна анатемисати за све ужасе париске а версаљске владе сматрати као владу реда, и да мора овај суд испаста: комуна је починила велика зла, али версаљска влада не само што ју је изазвала, него јој је и помогла у томе.

И ми нећемо као неки изводити из жалоснијех догађаја парискијех „правоученије“, да се народу ваља чувати „слободњака“ и „радикалаца“ као најљућијех непријатеља његовијех, него ћемо казати: ето и опет једнога жалосног примјера до чега може довести земљу и народ влада, која се уздиже над њим као власник живота и слободе његове.

Претресати па и судити науци комуниста, то не само да је допуштено него је и достојно људи који се упознају с њом. Но показивати прстом на крваве улице и попаљене куће париске, да викати: ето то је комунизам! то је и глупо, јер показује незнање, и недостојно, јер открива страх од свога друштва.

То смо имали рећи у погледу на крваву борбу париско-версаљску. Што се тиче саме Француске, стање јој је на сваки начин врло жалостно. Влада која би искрено љубила слободу, која би збиљски настојала, да одклони све

собом пресекајући пут војсци. И тако би довела било, да војска није енергично наприједовала. Бећ бјеху понајјачијени људи који ће на један пут све означене улице попати. Од тих људи бјеше и онај младић, кога су одирали у суд, који непрестано суди.

Пред погорштем, где је судница пуно војника и свакојака свијета. Пред самијем позориштем око заграде стоје војници са голим бајонетима. Никога непуштају унутра осим људи у униформи. Скоро свакијех 10 минута долазила је по чета војника, која је доводила усташе или паликуће. А скоро сваке четврти уре излазило је по 15 војника, који су везане и гологлаве људе, жене и момке изводили. И гледаоци како виде на броју 15 војника да кога прате одмах кажу: „Ове ће стрељати!“ И онај младић био је већ унутра. За читаву уру није излазио. Морало је бити много окривљеника пред њим. Ја сам међу тијем имао времена да разгледам све што је око мене. Војници кувају под дрвима, чисте оружје и коње. Близу њих стоји мноштво дјец, необично много. Многа гледају на врата, друга опет на војнике. Ваљина бјеху све дјеца онијех несрећника, што су у суду. Кад изведу коју жену или човјека много дјеца потрче пред њи с вриском од страха или радости. Њека иду опет за оном петнајсторицом, који прате осуђенога на губилиште. Наједан пут изведоше и овога младића. Као да бјеше мало бљеђи. Руке му бјеху озади везане. И њега пратише петнајсторица. Он се држаше чврсто и

опасности, које су наперене против опстанка републике, могла би духове брзо умирити и ране задане Француској мало по мало излечити. А ова данашња влада, ако нестане на пут династичкијем агитацијама, шта више ако их буде подмогала, као што су сви изгледи, онда се може с поуздањем рећи, да Француска још није на врлину несреће своје. Ужасна и оншта револуција у земљи тешко ће изостати.

ПОЈАВА РЕАКЦИЈЕ.

„На пијаци Сандоме у Паризу случајно се у задње вријеме један жалостан догађај. Около 130 војника, вином страном изопијаних, и предвођених једнијем паредником, опколе подножије срушеног вандомског ступа, те пошто њихов вођа изговори кратку ријеч, стадоше викати: Живео краљ Енрих V! Јавна снага покуша да их уапси, али се они томе узпротиве, па официр нареди палбу, те се 15 побуњеника сруши на земљу. Бунтовници вођа буде ухваћен, али сав тешко израњен. Пошто су га претметнули, нашли су му 100,000 франака у банкама, и неколике стотине франака у злату.“ — Овај чин овако просто донешен у јавнијем листовима не да се другачије истумачити, него да се са златом легитимиста француских покушава прогласити Француској за краља бурбонца грофа Шамборског и војводу од Бордо-а. У след тога неке новине приписују такве појаве, и то са добрим основом, гњусом и претворничком поступању владе и скупштине версаљске.

У Италији митавост министарства у рикском послу од дана на дан ствари већма и већма замршује, тако да се исти министри могу у такву мрежу заплести, да се ни сами неће знати како из ње извабит. Међутим св. Отац учествова са енциклимама, те у задњој од 4. јунија попове, вели између осталог: „И заиста је похлепа за славом и богатством једног снажног књиже посегла за земљама наше времените области... Превасилазећи на далеко безсрамност блуднога сина, снагом и оружјем заузео је и овај наш град, за којим је жељно, те га сад држи под својом влашћу против сваком праву, као њеку ствар, која њему припада.... Ми смо потрешени овом погрдном узурпацијом коју трпимо....“ Овако свети отац Пана славим духом апостолства, поздравља краља талијанскога, приликом свог јубилеа, давајући својима вјернима одуштење грјехова.

И сама Турска силну војску изгрће у стан код Шумле, тако да је генерал Игњатијев добио заповјед из Петрограда да пита одма великог Везира на што смјера таково изашицање војске, па да неодлачно даде одговор гледе тог посла. Ово би починило мирисати нечим другим, што не би довело у прилог било разглашењу у постојећа доба турско-руском опријатељству.

На новине кажу најзад, да се и у истом Бечу забрањују читања против папиној непогрешивости; а није од најпријатнијег утиска ни

одважно и бистрим оком гледаше у светину. Но на њега се нико и неосвјеће. Сваки има онда доста посла са самијем собом. Одвратише га пут тијерија. Хтео сам јадника пратити, али га изгубих из вида код Лутра. Ту сретнем друге пратње. Једнога човјека у затворена кола пратише два жандара. Одмах за тијем дође једна дугачка пратиња. Светине пуно. Говоре да су то паликуће, који су носили петрољум, и које су похватили у Лутру, тијеријама и министарству финансије. Неки од њих бјеху рањени. Велике узбуђености нијеси могао на њима видјети. Само си појекоје блиједо лице могао сназити. Страх од смрти. Пред лутром сам одмахнуо. Виђех да је та грађевина спасена. Само са стране са које се састављаше са тијеријама, бјеше опажена, од бомба је јако оштећена. Одмах до ње види се пет кућа већ изгорјелијех.

С ону страну Сене још се дизаше пламен из палате министарства правде. Стару главну полицију ухватио пламен. Гори. Славна округла кула на Сени, споменик из најстарија доба краљевства француског, стоји још неповређена. Пламен ју је дохватио, али јој није наудио. Дале на истој обали Сене, идући пијаци „Слоге“, гори велики, лијени „Кур.“ Ова масивна, усамљена, квадратна зграда гори као голема пец. Мјесто прозора виде се још само црне рупе на свијема спратовима, из којих црп дим продира и спушта се полако у Сену.

С ове стране обале стајаше још највећи од свију пожара — тијерије. Кроз велику ка-

онај догађај, што је у Грацу распуштено друштво за одгајање раденика, у сљед чега догодило се тамо и мало немпра.

Сви ови симптоми доказују, да се политичко обзоре почима мрачити, и да реакција настоји своју главу подигнути, којој, ако се озбиљно ма с које стране на пут не стане, лако би се догодити могло да и опет Европу видимо принуђену да војује за слободу сретством урота и несрећни побуна.

ДОПИСИ.

— гри — У ЗАГРЕБУ, 26 Маја. — Док вам моје писмо приспијело буде, дотле ће мислим, и одлучено бити, дал ће народна странка у хрватском сабору преванути проти народну и мађаронску. Од досад обављених избора спадају 29 опозицији а 6 владиној или мађаронској странки.

Још треба бирати 32 заступника, и ако и ту такав размјер заступника буде, изгледаће будући сабор са свим другачије од прошлог савишта. Већина до сад изабраних заступника признала је условно склопљену нагодбу са Мађарском, и приправна је на том темељу даље концесије Троједници извојити. Али их има и таквих који засгупају неодвисност троједнице, и који неће никакву везу са Угарском него у особи краља. Ови ће пошљедњи у овом сабору јамачно у мањини бити; али током од 3 године, преобразиће се народна струја, — о том будите увјерени — сасвим против савеза с Угарском. То је већ данас савладана тачка свију разумних и родољубивих синова троједне краљевине.

По појавима из Пеште судећи, тамо се томе колачу ни падали нијесу. Гроф Андрашије, нема начина с којим би згодно испливати могао, а догађај је то тако озбиљан, да му пријечи, уобичајеном лахомишљеношћу ријешавања се лаћати. Сав је изглед да ће Андраши у Хрватској имати транслајтанску Ческу.

Како му драго: из досадашњих избора већ се увидити може да је господство Мађара пад троједницом дошло крају.

Атентат на народ хрватски и српски који је утаначен био мађарском господом и издајницама нашег народа није испео за руком. Отровни нож, (гадне усомене бан Левин Раух) омаче се о челична ребра поштењог народа, и удари у груди оног кога је рука њиме управљала, — у груди мађарског господства.

Морао би човек збиља помислити, да над нашим народом, при свој му несрећи ипак лебди добри геније његов.

Али није то, него одважна воља и труд родољубивих људи, који не уморно радише, без иког страха, о пробудивању свијести народне, учини, те данас народу сија образ, свјетао као небо.

Од браће у Сријему и Славонији очекујемо дакако исту живахност коју цјенимо у Хрватској и вршном приморју. Избори су ови ко што рекох од великог заматаја. Побједила народна странка,

пију, што гледа на Сену, уђох унутра. Изгледаше ми као пут сан, када сам мјесто оне куће са старијем зидинама и високијем кулама видео црне, опажене зидове, преко којих се виде вестења из баште. Лакле тилерија, које у историји пошљедњих генерација онако велику улогу играше, нема више! Још се свуда дизаше густ дим...

АЈ КУД' ЋЕМО?...

Ај куд' ћемо, камо ћемо?
Свије море предубоко,
Ведро небо превисоко,
Људи вјером закретљиви,
А жељама превртљиви:
Закренуће, преврнуће!
Тешко роду и племену;
Као ћуку на камену;
Сам ту чучи, буљи очи,
Без утјехе и помоћи...
Ао роде! ао јаде!
Неда онај ко имаде,
Неће онај који може,
Шара онај, који знаде,
Ао роде! ао јаде!

Ј. Сундечић.

ко што се надамо; онда ће се омакнути и питање крајинско из бечко пештанских шака, и ријешити се у народном интересу. Тако исто и отворено питање здружења Далмације! Ријека ће оно, што треба да буде — и истргнути ће се из шака мађарских сегиљ легења, и помањних дошљака. Све то, и још којешта поћи ће природним током, у славу и корист нашу, цјелог Југославенства, паче цјелог Славенства, или још боље цјелог човјештва.

Не треба сметнути ни то с ума, од колике ће важности бити побједа опозиције у троједници. по опозицију немађарских народности у Угарској, по мучну и неједнаку борбу нас Срба, браће Романа, Рушњака и Словака са Мађарима! И у самој Цислајтанији осим солидарности са цјелом опозицијом славенском, нарочито и ради тога, што ће мила браћа наша Словенци, ти одушевљења вриједни и неуморни граничари према безобзирној њемштини, што ће они, рекох имати чврстог наслова, у побједоносној народној странци троједнице. Ко што видите ствари наше спремне бољој будућности, јер је народ прегао да пограби једном у своје руке своју судбину.

Непријатељима народним кап да бива све непријатније међу нама. Док један лист данашње мађарске владе овђе, увлачи рогове и преврће очима по пут жежовита; дотле се други, који се њемачким језиком служи, преврће ка заклан јарац. Што је ње најгнуснијег чути мога, то бљује на народ, а у својој манитости јада и не опажа, да му све на сопствену браду пада. Кад сам баш у разговору о листовима, да вам још пенито јавим.

Расположење биоградских владиних листова, према народној ствари овђе у сљед избора убезвукло је сваког. Било је убичајено овђе држати, да је биоградска влада непријатељ народа и борбе им, у цјелој троједници. У сред најтежег притиска Мађара, видели смо ми толики немар у Србији према браћом страдању, шта више кад вад и индиректно повлађивање мађарског насиља, а богме и сметања у тешкој нам борби тиме, што нам се подметаху у тим истим листовима, у којим данас мед и млијеко тече, нечисти мотиви и нечисте тежње. Нападањем освједочених родољуба и вођа народа амо у тим истим листовима и денунцирање или боље рећи дражење Мађара на нас, ишло у оном очајничком доба против ове стране, која данас на свим линијама побјеђује — и то се толи брзо незаборавља, и то је што је учинило те се данашњим говором „Јединства“ убезвукнуше.

У Биограду неби вјеровали каквим додатима попраћени бивају напрасно пријатељски чланци владиних органа.

Ми се једино уздамо у се и у своје кљусе. То нек се памти, камо је намјењено. Лахко је за пријатеље у срећи!

Ми при свем том одушевљеним весељем, јављамо дичним Црногорцем, наше усцјехе, јављамо онима, који вазда вршине своју дужност, да ево и ми једном — дужност вршимо.

У ХЕРЦЕГОВИНИ, 28. Маја. — Не знамо да ли свијет зна, шта ми све подносимо под Турчином, али ви који у своме братском срцу осјећате сваки бол наш, вјероваћете, да ових мука једва запамтисмо. Ја сам вам ту скоро јавио за њеке жалосне случајеве, који вам могу јасно показати — стање наше. Сада ево опет једнога. Турци криве јаднога Србина, који је био до тога доведен, да је морао учинити, што је уенио, а ви ево чујте, па судите,

Чобаркапа, Србин из села Крупице из кадилука цјеваљског, човјек доста имовит, чујући да је Авди Боко, арамбама пред четом турском, пауман, да удари на његову стоку, па бојећи се тога, лежао је све међу стоком. Једну ноћ ударе му на стоку Турци и он скочи тако да се удеси пред њим исти синовац Авди бока, којег Чабаркапа дочека и малом пушком убије и пожем му посијече главу.

Исту ноћ дођоше заштије у село Крупице, да купе порез. Они пођу и нађу Турчина посјечена и узврате Чобаркапу и пошљу га у Цјеваљ, а из Цјеваља у Сјеницу у тавницу, окле неће никада ни изаћи, а његово све Турци поплачкају и покупе по кући, и стоку оћерају, а јадна фамилија Чабаркапе остане без ништа.

Ово је чисто виђено, да Авди Бока и друге арамбаке четују и чине зулум, што знају, да им нема суда.

На крају да вам јавим још, да је војска турска још на Гацком. Говоре, да је дошла за то, да се учи, ама од науке нема ни спомена, мора бити дакле да су Турци њошго смислили.

ПОДГОРИЦА, 27. Маја. — Нијесам вам се већ задуго одавде јавио, по није ни било никаквих важних догађаја. Сада имам један случај врло занимљив да вам саопштим, који се баш непосредно и нетиче нас раје.

Подгорички забит је сваке године издавао заповијед, да се поље иза Љубовића Забијела не пасе од 1. Априла па до 1. Јунија, и до се чува од Подгоричана. Но турске самовоље погазише ту заповијед немарећи за пријетње забитове. Једно племе Секнићи ослободи се и ућерају стоку у забран. Заштије их нађу туна и опомену их да изиђу са стоком, па их неће забиту тужити. Но Секнићи се противише и рекоше, да неће стоку исчерати. Заштије пођу и кажу забиту, а забит пошље осам заштија, те их насилно доведу на чардак пред забит и кадију Дервишевића и осуде их да плате глобу и да иду у апсу. Но Секнићи се помутисе одмах на чардаку и Махмут Секнић тргне нож и мало посијече забита по носу, а други Секнићи кубурама замлатице истуку кадију, док се најдослије покупи махала и све заштије, те Махмута и све Секниће баце у апс. Видићемо хоће ли ствар на томе проћи али и ово је већ доста да се види, како изгледају судови у Турској.

ИЗ ПОДУНАВСКИХ КНЕЖЕВИНА, 22. Маја. — С овога краја балканског полуотока — нашега опћег отаџбине — ријетко врло чује се глас по нашијем српскијем народнијем листовима, и акопрем има овђе знатан број синова пољепаног нашег народа.

Наш народ и онако подјељен у више грана после косовонојске битке и након коначнога расула српске државе, допаде ропства и мораде служити час једном час другом господару; поједине српске земље однадоше као провинцијим другим државама, и само једина јуначка Црна Гора одржа се на супрот свима народима агарјанске силе као окамењена вјечна слава наша. — Али крај свега тога и након свију злих коби, наш је народ имао од вајкаде, а има и данас и у ипоземству својих одличнијих синова, који га у разном погледу заклањају и помоћ му дају. И овђе у дољњем подунављу има српски народ једног од својих врхунских синова, за којег једном сасма у кратко бијаше ријечца у овом штованом листу. А то је пак синак наше дичне Боке, заслужио господина Туро Ивановича, парабродски надгледник (инспектор) дунавског друштва, који се је у свако доба и при свакој прилици на дјелу показао вриједним и достојним сином нашег народа. Посебице набрајати његова многа добра дјела, захтјевало би много мјеста у простору овог листа. Ја ћу само у кратко да речем: да је господин Туро Иванович вазда био и остао као добри отац српскијем синовима, а особито Црне Горе и Боке, и да је себи стекао не само лијено и омиљено име, но је и заслужио толико да му не може изостати признање оних који уважавају услуге чињене народу.

Дао би Бог, да се хиљаде нашем народу такви синци!

ЦЕТИЊЕ, 4. Јуна. — Њеке повине доносе, да је Црна гора добила од Аустрије на дар оружја. Ово је пука измишљотина. Јесу дошле пушке на Цетиње, по њих је купила Црна Гора за своје рођене новце у једној бечкој фабрици. Ово јављамо да се зна и да се не би ширили неистинити гласови, који се можда и с нечистом намјером износе.

— „Народ“ јавља о некаквом консулатству и о Сгратимировићу као аустријском консулу на Цетињу. Ми савршено ништа незнамо о томе. И „Народ“ је истина донио ту вијест по бечкоме „Вандереру“, но нама је свакојако чудно, да лист, као што је „Народ“, о српској и овакој ствари, као што је ова, може донијети какву вијест из извора странаго, а да је ни једном ријечицом не објасни од своје стране. Наши народни листови треба да су опрезнији према вијестима, које доносе други листови о нама.

— 4. о. м. одржан је годишњи испит у овдашњем женском заводу. На испиту је био св. Књаз са Митрополитом и другом господом. Испит је трајао читав дан. Пре подне испитане су питомице из науке вјере, рачуна, српског језика и земљописа, после из језика француског и руског. — Питомице су строго испитиване а одговарале су из свију предмета на опште задовољство. — Усцјех за ову годину велики учињен, које се једино неуморном труду управ-

тежки завода г.ца Надежди Пацевић и учитељу г. Гаври Пешину приписати има. Желити је да се и друге наше школе на овај завод угледе, на ће брзо и Црна Гора до жељене цијене доћи.

— Од како „Црногорац“ излази, нашао је читалаца у свијема крајевима, ће Србин живи. Прошлого мјесеца добили смо и из Америке, из Неваде од нашега земљака Јова Л. Греговића писмо с предплатом, у којем вели: „Назад неколико дана радосно примих ваш цијенисти лист под именом „Црногорац“, који обрадова не само мене већ све овдјешње праве Србе и сви га радо пригрлише као привјенца из тихих кршевитијех јуначкијех гора. Увјерени будите, да сам све шест првијех бројева, што сам до сада примио разаслао у сва важија овдашња мјеста, ће нам је познато, да има наше праве браће Срба и осталијех Славјана, за то се ухвам, да ће те још којег предбројника из ове простране и слободне земље добити, које би мене јако радовало.“

Прошлјих дана примисмо доиста од Црногорца Јова М. Ивановића из далеке Калифорније, из Сан Франциска, писмо са американском мјеницом од сто и седамдесет фиорина за тамошње уписнике.

Овај одзив наше браће у далеком свијету јако нас је обрадовао, јер видимо да и у толикој удаљености подхрањују своју љубав к народу и отачбини својој. Ово јављамо с тога, што смо увјерени, да ће бити и напшјем читаоцима мило да чују.

ТЕЛЕГРАМ „ЦРНОГОРЦУ.“

СРИЈЕМ. КАРЛОВЦИ, 3. Јуна. — Сабор закључио, да се подигну више женске школе у Новом Саду и Панчеву.

Роман Бабеш и владика Ивачковић дошли да провиде деобу. Владика Нака дао оставку. Присјело потврђење саборскијех закључења. Што устројство није, криве владике.

Вијести из нашијех и туђијех земаља.

— Устанак у Паризу је сасвијем угушен, али мир за то још није повраћен, јер се већ појављују нови знаци нове можда још ужасније револуције. По свијема вијестима, тешко ће се избјећи озбиљан сукоб између умјеренијех републиканаца и монархиста. Династичари раде живо за своје идоле и тешко да ће се дуго чекати на проглашење монархије. Властољубивост ће опет онда братску крв пролити.

— Разикнеза Карађорђевића, Станковића и Трпковића ослободио је угарски највиши суд из недостатка доказа.

— Читамо по новинама да је у Цариграду био жесток пожар 26. Маја, који се счећу краја појавио. Изгорјело је 170 кућа, а вели се да је ватра нечијом злобом подметнута.

— У Швајцарску врве непрестано париски бјегунци. На питање версаљске владе, да се они издаду Француској, одобрило је швајцарско правитељство, да ће оно најпре испитивати, да ли су се они људи окаљали простим злочинством, па ако су, онда да ће их издати, али политичке преступнике да ништо издавати неће.

БИЉЕШКЕ.

— У српскоме ученом друштву у Биограду изнео је Стојан Бошковић важан предлог: да се српско учено друштво стави у договор са српском матицом у Новом Саду, са јужно словенском академијом наука у Загребу, са словенском матицом у Љубљани и са бугарским књижевним друштвом у Браилу и Букурешту — те да се заједничким трудом и заједничким средствима изда општи речник знања и наука, за српско-хрватски, словенски и бугарски народ. Тај би се речник за сада имао штампати у пореду у три текста: српско-хрватски и ћирилицом и латиницом и бугарски. Дело би се издавало у свескама сваких 15 дана по 5—6 табака и свршило би се од прилике за 5—6 година, израђивање чланака за речник поделило би се од струкама наука и по писменима. За свако писмо и за сваку струку јужно

словенска друштва изабрала би у споразумјењу између пријављених чланова или других научника једнога или више њих, који би извесне чланке имали да напишу. Награду за писце одређивали би дотични друштвени одбори или референти. Све општине, све патриотске друштвине и сви родољуби јужно словенски позвали би се јавним прогласом да учествују у овом великом народном подухвату, колико и чиме ко може. Имена приложника имала би се на особит начин одликовати. — Предлог овај пропратио је Ст. Бошковић са живом расправом у којој је разложио како: данас већ и код нас са свих страна наваљују озбиљни захтјеви повјеје људске просвете и науке, па ако их не побуднемо извршити, прегазити нас коло светског развика и ми ћемо бити само грађа за туђинске државне саставе, који ће под силном руком и за туђе намере испунити у овоме крају света празнину, што је турском поплавом постала у цивилизацији човјечанства. У такво доба за осигурање нашега народног бића неби довољно било ни да се само отргнути делови српског народа уједине. За ту је циљ нужно нарочито да се на књижевном и научном пољу живо негује узајамност и братска свеза између нас и сродног нам хрватског словенског и бугарског народа, једном речи између јужно словенских племена. А нас је и бацило пет и десет вјекова у назад: што нам је народ одвојеним племенским животом, вјерозаконском омразом и засебним династичким тежњама још од Неманићског времена остао подељен. У том смислу предлога вели, да је на првом мјесту да се шари свест радећи на ширењу и популарисању науке, код сва четири племена, а и да се практично покаже могућност заједничке јужно словенске књижевности. — Не сумњамо да ће свесни родољуби целога нашег словенског југа снажњом и вољом прихватити разговор и достојну оцену овога предлога. (Мл. Срб.)

КЊИЖЕВНОСТ.

— „Њемачко-српски рјечник“, који је истумачио Вук Ст. Караџић и од ког је 7 табака паштампано, немогаће бити готов о духовима, као што је наглашено читаоцима, с тога што штампаче задаје много више посла, но што се мислило, и што ће књига већа бити, него што је у огласу казано, зато госпођа Ана Караџић власница овог драгоцјеног аманета, продужује рок уписивању на овај рјечник до конца мјесеца Јуна о. г. Цијена је за пренумеранте, који се напред предплате само 1 ф. и 50 нов., а чим рок предплате истече новиси ће се цијена дупло на 3 ф. —

У исто вријеме г.ђа Ана продужује рок уписивања и на I. II. и III. књигу нар. пјесама до конца јуна из истих узрока, да би се у томе року свако који жели ове књиге имати, јавити могао. Цијена је I. и II. књизи за уписнике 2 ф. по ком., а обухватају везичину од 42 табака а III. 1 ф. а што је још најважније ко се упише на прве три књиге добија IV. и V. књ. са упола спуштеном цијеном за 3 ф. и тако цео вјенац ове прекрасне умотворине српске може човјек само за 6 ф. добити.

Предплату треба шиљати на адресу: Anna Karadschits Marokkanergasse N.ro 3 Wien.

— Г. Данило Медвић превео је јуначки спис „Конрад Валенрод“ од Адама Мицкијевића и позива сада на предплату. Преводнио говори како је потребно да се што боље упознамо са словенскијем књижевностима, што на жалост до сада не бјеше тога у нас, и напомиње како је Пољак Адам Мицкијевић код свију западних народа тако исто уважен, као и Грк Омир, Римљанин Виргилиј, Италијан Данте, Енглец Шекспир, Њемац Гете и т. д. и да има на славенском Парнасу мало пјесника, који се могу с њим упоредити, — па с тога је и превео гласовиту пјесму „Конрад Валенрод“, и принаша ово зрно на отар наше српско-хрватске књижевности, да би се Срби и Хрвати упознали са овим најдрагоцјенијим бисером и производом пољског духа.

У књижевности свију славенских племена нема осим „Смрт Смаил-Ага Ченгић“ ни једне јуначке пјесме, која би се могла упоредити с Мицкијевићевим „Конрадом Валенродом“, међу Мицкијевићевим и Мажуранићевим епосом постоји само та разлика, да је дјело првог веће и обширније; оно означи преко шест печатних табака у великом октаву.

Скупљачи добиће 10. књигу на дар, или пак готове новце.

Цијена је књиге (на лепој хартији) само 40 новчића а. вр.

Новци се шаљу на уредништво „Народа“, и то per Postanweisung с тачним означањем, да се одправљени новац не помјеша с предплатом на тај лист.

— Гр. Владислав А. Милинковић и Владислав Д. Миланковић, правници у Биограду превели су изврсно дјело чувенога Француза Лабудеја „Држава и њене границе.“ Цијело дјело изнеће до 30 штампанијех табака. Прва књига изнеће 8—10 табака и биће готова до 1. Јула о. г. а цијена јој је 40 новч. Скупљачима 10 од сто. Претплата траје до 20 Јуна о. г., а пише се штампарији Јовановића и Павловића у Панчеву.

НАРОДНА ШКОЛА У ЧЕХОСЛАВЕНА.

Слика са учитељске скупштине. Написао М. Петровић. Стоји 10 новчића. Ова књижица, која је писана за наше учитеље и све пријатеље народне школе, изашла је у нас и ми је не ћемо никоме нарочито препоручивати, већ се просто позивамо на „Младу Србанију“ бр. 7. и чешки „Posel z Prahe“ бр. 16. где је говор о овој књижици. Нарочито од учитеља очекујемо, да ће се својски постарати око растуривања ове књижице у народ, јер се њоме иде на побољшање учитељског звања у сваком погледу.

У Панчеву, 19. маја 1871.

Јовановић и Павловић.

ЈАВНИ ИЗВЈЕШТАЈ.

Бавећи се у Русији дуго времена, сабрао сам са оцем Агатагелом многе ствари црквене, које сам подијелио народу у Старој Србији, црквама и манастирима његовијем. Држим за угодну дужност своју дати рачуна о тијем стварима народу српском, који свесрдно помаже задужбине својијех цркова, да се бар ове, што су се још одржале, сачувају у цијелости. С тога вас молим, г. уредниче, да штампате овај списак ствари, које сам, и црква, и којијема сам дао:

1. Манастиру патријаршији: 1 јеванђеље на велико коло оковано и позлаћено, 2 велика свијетљака од накладова сребра, 1 свијетљак од седам кандила исте величине, 2 иконе сребрне и 1 позлаћена, које стоје у цркви богородичиној.

2. Цркви бјелопољској близу Пећи 12 мјеца, 1 летургију, 2 у сребро окована јеванђеља, 2 облачења свештеничка и 1 ђакоњско, завјесе, покрови на св. трпезу и проскоминдију и за налоње, 2 сосуда сребрна и позлаћена с принадаљностима, 1 звоно, 1 велики поалтир, 1 распјатје, које сам купио у Јерусалиму, 500 рубаља, које сам измолуо код царице и у другијех лица 200 рубаља и мојијех сопственијех 7000 гроша и 1200 гр., које сам дао за чесму пред црквом.

3. У горањској цркви 1 облачење свештеничко ново и покровци.

4. Цркви у селу Сигу: 1 ново свештеничко облачење, сосуди сребрни и позлаћени с принадаљностима, 1 јеванђеље оковано и позлаћено, поклонили ђенералица Кисељева.

5. Докачкој цркви пок. Антим дао је 1 облачење свештеничко и књиге дечанске.

6. У Гориочи, што има ствари, све су дечанске.

7. У Плаву у дрезавачкој цркви 1 облачење и путир, и поновљена је мојијем трудом.

8. Цркви Андрејевици 1 облачење ново.

9. У Лијевој ријеци у Васојевићима 1 облачење ново по просби војводе Миљана.

10. У манастир Ђурђево ступове у Васојевићима једно облачење ново.

11. У варош Бјелопоље једне сосуде сребрне с принадаљним.

12. Нововарошкој цркви св. путир с принадаљностима.

13. Цркви кузничкој у новопазарској нахији 1 облачење ново.

14. Цркви враческој у пазарској нахији 1 облачење и 1 апостол, велико коло.

15. Цркви ђаковачкој 1 св. путир с принадаљностима и 1 облачење ново и 1 крст сребрни.

16. Цркви призренској 1 путир сребрни и позлаћени, скупљачи, с принадаљностима.

17. Цркви ачкој у призренској нахији, сосуди сребрни и позлаћени, 1 облачење ново, 2 иконе пријестолне, 1 јеванђеље, 1 кадоница. За зад око исте цркве дао сам ја 1260 гроша.

18. Цркви ораовачкој у призренској нахији 1 облачење ново и школу у истом мјесту 100 гроша. (Сљедеће.)